

Ірина Балтакса

аспірантка Дніпровського державного
університету внутрішніх справ

Проблеми забезпечення прав та гарантій дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів

На сьогодні, чинне законодавство України про захист дітей, які постраждали внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів не відповідає їх реальним потребам та не містить єдиного концептуального підходу.

Правовий статус дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів не забезпечений реальними і дієвими гарантіями, які б були здатні вирівняти негативне становище, в якому опинилась постраждала дитина.

Відповідно до ст. 38 Конвенції ООН про права дитини від 20 листопад 1989 р. держави-учасниці зобов'язані вживати всіх можливих заходів з метою забезпечення захисту дітей, яких торкається збройний конфлікт, та догляду за ними [1, 8]. На національному рівні особливий захист дітей в умовах збройного конфлікту передбачений Законом України «Про охорону дитинства» від 26.04.2001 р., Порядком надання статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 05.04.2017 р. № 268 та Постановою Кабінету Міністрів України від 24.10.2008 р. № 866 «Питання діяльності органів опіки та піклування, пов'язаної із захистом прав дитини».

У зв'язку з необхідністю однакового застосування норм права, що регулюють питання надання статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів листом Мінсоцполітики від 04.08.2018 р. № 15201/0/2-18/37 «Про методичні рекомендації щодо соціального захисту дітей, які постраждали внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів» доведено до органів опіки та піклування відповідні рекомендації [2]. Отож, робота органів опіки та піклування в частині надання статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів отримала правове та методичне забезпечення і обґрунтування.

Однак в чинних нормативно-правових актах не передбачено ні реальних гарантій для дітей під час російської агресії, ні конкретного

переліку особливих прав дитини зі статусом постраждалої внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів.

Аналіз ст. 30-1 Закону України «Про охорону дитинства» від 26.04.2001 р. дозволяє виділити наступні спеціальні права дітей, які перебувають у зоні воєнних дій і збройних конфліктів, та діти, які постраждали внаслідок воєнних дій і збройних конфліктів: право на державний захист; право отримати статус дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій і збройних конфліктів; право на догляд та возз'єднання їх із членами сім'ї, включаючи розшук, звільнення з полону, повернення в Україну дітей, незаконно вивезених за кордон; право на відселення з зони воєнних дій чи збройних конфліктів, до безпечних районів разом з батьками, законними представниками або, за їхньою згодою, без супроводження чи з іншими особами; право на допомогу державних органів з встановлення місцезнаходження членів сім'ї дитини, сприяння пошукам, що здійснюються членами сім'ї, громадськими, благодійними, волонтерськими, гуманітарними організаціями та фондами, що беруть участь у возз'єднанні сімей; право на доступ до реабілітації у сфері охорони здоров'я, психологічної, педагогічної реабілітації та соціальної реінтеграції [3].

Право на отримання статусу мають діти, а також особи, які на час воєнних дій, збройних конфліктів, збройної агресії російської федерації не досягли

18 років (повноліття), і в результаті: отримали поранення, контузію, каліцтво; зазнали фізичного, сексуального насильства; були викрадені або незаконно вивезені за межі України; залучалися до участі у діях воєнізованих чи збройних формувань; незаконно утримувалися, зокрема в полоні; зазнали психологічного насильства [4].

Більшою мірою врегульовано гарантії для дітей, які отримали статус внутрішньо переміщеної особи відповідно до Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» від 20 жовтня 2014 р. Але не обов'язково дитина зі статусом постраждалої внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів переміщується та/чи отримує статус ВПО. І навпаки факт внутрішнього переміщення не є підставою надання правового статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів.

Найважливішим невирішеним питанням залишається належний соціальний захист та підтримка постраждалих дітей. Відповідно до законодавства, статус дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій і збройних конфліктів, навіть який було їй надано через отримане поранення, контузію, каліцтво, не передбачає надання жодних пільг та компенсацій, крім безкоштовного харчування в закладах освіти [5-7]. Потребує суттєвого переосмислення та впровадження реальних відновлювальних та компенсаційних засобів в рамках державної цільової підтримки дітей, зі статусом постраждалих внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів.

На сьогодні правовий статус дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів не є достатнім позасудовим засобом захисту прав постраждалих дітей. Фактично такий правовий статус не виконує ні відновлювальної, ні компенсаційної функції. Актуальний каталог

гарантій та пільг, який би відповідав ступеню шкоди, якої зазнала дитина потребує закріплення в Законі України «Про охорону дитинства».

Література

1. Конвенції ООН про права дитини: Міжнародний документ від 20.11.1989 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text.
2. Дришлюк О. Статус дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів на підставі психологічного насильства. URL : <https://www.hsa.org.ua/blog/status-ditini-i-aka-postrazdala-vnaslidok-vojennix-dii-ta-zbroinix-konfliktiv-na-pidstavi-psixologichnogo-nasilstva>.
3. Про охорону дитинства: Закон України від 26.04.2001 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 30. Ст. 142.
4. Порядок надання статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів: Постанова Кабінету Міністрів України від 05.04.2017 р. № 268. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/268-2017-%D0%BF#n8>.
5. Які соціальні та медичні гарантії мають діти, що постраждали внаслідок воєнних дій? URL : <https://r2p.org.ua/page/yaki-soczialni-ta-medychni-garantiyi-mayut-dity-shho-postrazhdaly-vnaslidok-voenyh-dij#>.
6. Наливайко І. О. Ефективність правового регулювання соціальних стандартів та гарантій: проблеми та перспективи. *Наукові перспективи*. 2023. № 7 (37). С. 494-509.
7. Наливайко Л. Р. Правовий статус дитини, яка постраждала від війни. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2024. № 8. С. 77-81.
8. Наливайко Л. Р. Захист прав і свобод осіб, які постраждали від війни: проблеми та перспективи. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 6. С. 32-35.